

tràs: e encontinent ella caigué --- Eurídicés muller mia ---», BMetge (*Somni* III, *NCL.*, 88.7).

La concurrència de LLARG (com he explicat allà) fa que l'ús de *llong* decaigui ja des del començament del S. xv, i més cap a la fi d'aquest, fins a quedar antiquat en tot el territori de la llengua (l'ús a l'Alguer pot no ser més que un reflex de l'italià o el sard: l'Alguerès, segons Kuen, *AORBB* VII, 65, el pronuncia amb *ó* tancada i fins ultra-tancada, però cal tenir present que allà també es pronuncia amb tancada *pont* i encara més tancada *monja*). N'ha restat solament record (ultra els derivats) en la toponímia, val a dir que allà molt abundós en tot el domini, i més que enlloc en el Nord.

Però noms de lloc com *Regallonga* de Castissent, o *Lo Torrent Llong* i *La Feixa Llonga*, de Caregue (1957, 1963), de cap manera no són una singularitat de Ribagorça i Pallars. En aquest terreny la mort del mot ha estat només progressiva: en el Ross. avui anomenen *Bosc Llarg* (1960) un clap forestal del Soler, que, segons el vell cadastre encara es deia *Bosc Llonch* el 1812.

Ara bé, els barcelonins, si hem de pronunciar aquest adjectiu —sigui en llenguatge antiquat, en derivats o com a nom propi— ho diem amb *ó* (en desacord amb la *ue* del castellà): i segurament això no és arbitrari (cf. cat. *front* / cast. *fr(u)ente*, *compte* / *cuenta*). Però es veu que el tancament de la *ö* llatina no fou unànime, en aquest cas, en el nostre país (com no ho fou en el cas de *comte*), i com les altres escissions que s'observen entre les llengües romàniques en el tractament de la *ö* breu en aquesta posició (tancament general en it., llenguadocià, gascó, port., conservació quasi general de l'oberta en cast., posició intermèdia en català i provençal).

Sembla que hi hagué conservació de l'oberta de LONGUS en les conques del Ter, Llobregat i Segre, i tancament a les valls de les Nogueres, en curiós contrast, per la banda occidental amb el cast., i per la banda oriental amb Bna., Val. i Mall. (on també pronuncien *lónge*, *lónge*). En efecte, es pronuncia *Camp-llong* amb oberta el de Bosquerós-Rocacorba (Llorà, 1964) i el de Berga-Castellar del Riu, *Prat-Llòng* i *Solana lónge* a Saldes, un altre *Prat-Llong* i *El Trilón* (< *Trillar Llong*) a la vall de Lavansa; i així arriba fins al cim de la serralada entre Urgellet i Pallars: *Les Tirallongues* a Freixa i *Feners* de *fenelón* dalt a Rubió.

Però davallant pel vessant de Sort ja trobem *Tar-te(r) lón* a Soriguera, *Feixes Llóngues* a Montenartó, *Roques Llóngues* a Baiasca, *Fonillonga* a Meià i un altre a Sapeira, *kablón* a Sopeira, i el famós *estanlón* a la Ribera de Sant Nicolau. Potser en això discrepava el pre-català d'aqueixes valls del timbre de la toponímia catalanitzada d'allà mateix: car la no palatalització de la *L*- demostra que el nom d'*Artigaldonga*¹ (uns 800 m. de desnivell serra amunt i SE. de Senet) fóu heretat intacte del pre-català, i el mateix demostra la *-o* conservada en *Campullòng*, prop de Montcortès, però en el poble mateix de Montcortès pronuncien

aquest topònim com *kamzlóns*. No asseguraré de quin costat es trobava l'Alt Cerdanya, car si bé a Ro vaig sentir el nom d'una partida *el pradlón*, el tancament progressiu dels timbres de *o* en aquesta rodalia ja pròxima al Conflent, on s'han convertit en *ú* i *ó* mitjana, fa que s'hi facilitin molt els errors auditius.

A part queda, en català antic, l'ús de *llong* amb el sentit de 'llunyà': «un mercader --- havia tramès son fill en *longa* terra, per mercaderia», «he fetes aquelles venir de *longues* terres», «grans gentes qui foren vengudes de *longues* terres, per fer honor al artiaca», Llull (*Merav.*, *NCL.* IV, 148; II, 128; *Blanq.*, *NCL.* II, 120. 27). És justament en harmonia amb aquest significat i amb aquell timbre voc. obert, que l'adv. LÖNGË, corresponent a LÖNGUS, ha donat el nostre *lluny*.

LLUNY

La documentació d'aquest adv. és també tan antiga com la llengua literària: «nuyl hom que no aja avocat, no'l trobarà en Tortosa --- deu haver dilacions a albirí del Jutge, segons que ls Avocats són *luny* o prop, si jura que no o'fa per malea» (*Cost. Tort.*); «si havia negun hom qui fos estat en Maylorques --- respòs-nos En Bgn. Gayran, --- e demanam-li quins ports havia de prop de la Ciutat, de part envés Catalunya; e dix-nos que aquí havia un puig *luny* de la Ciutat tres legües --- e aquel puig havia nom la Dragonera», Jaume I (*Cròn.*, § 5, Ag., p. 95); «quina consolació puc yo haver de la vostra ànima sens lo cors? —dix la Comtessa—. Mas bé só certa que per amor del fill se-reu en recort alguna volta de mi: car amor de *luny* e fum d'estopa tot és hu», JoMartorell (§ 4, Ag. I, 19). El nostre mot és, doncs, el germà del fr. *loin*, occità *luenhlonh*, i dels antics it. *lungi*, cast. *luëne*, gall-port. *longe*.

En català antic, de més a més es generà un ús adjectiu pel qual *luny* esdevingué sinònim de 'llunyà' (fet sense paral·lel fora del cast. ant. *luëne*, *luëno*, *luëñas tierras*: sobre les formes hispàniques més en *DECH*, *LUENGO*, nota 5, i 708b20-21). És versemblant que això nasqués en la posició en què *luny* o *prop* segueixen el substantiu regit, en la qual pogueren construir-se com a genitius arcaics (a la manera del tipus francès *l'Hôtel-Dieu*); així ho tenim algunes vegades en Llull: «So per què veu pus declaradament l'objecte prop que'l *luny*, és per so cor la luu del object prop és pus acostada als ulls que la luu del objecte *luny*» (en el *Libre de Demostracions*, de 1275, 49).

Construcció facilitada també per la circumstància que hi havia casos on era tan possible dir *prop* com de *prop*: «Capità senyor, en aquesta senyora no tingau sperança neguna tant com la viuda li estiga de *prop*», JoMartorell (Ag. III, 63). Tot seguit, però, la construcció pot invertir-se passant *lluny* a epítet que precedeix el substantiu: «féu fer a si una molt bela ymage ab semblansa d'él --- a la qual, com ab altre en *luny* terra anàs, les sues coses ab menasses li comanà», *VidesR*, 11v1; també en plural: «los dits scrits dels sancts profetes, apòstols e evangelistes e doctors de sancta Ec-